

ATR problēmas un to risinājumi

Māris Pūķis

LPS komitejas sēdē, 2019.gada 3.aprīlī

Reforma (arī ATR) nevar būt mērķis, tā ir līdzeklis

Retorika pirms Saeimas vēlēšanām:

- Pašvaldības esot pārfinansētas, tām var atņemt naudu (nodokļu reforma kā līdzeklis)
- Pašvaldības kavējot skolu slēgšanu, tās izšķērdē naudu vietējai infrastruktūrai, kaut arī klientu skaits samazinās
- Pašvaldības esot pārāk mazas, tām trūkstot prasmes un zināšanas

Divi skatupunkti uz Latvijas tālāko attīstību:

Pirmais: «viedā» saraušanās:

- Laukos paliek lielās zemnieku saimniecības un minimāli pakalpojumi,
- pārējie iedzīvotāji emigrē (galvenokārt – uz Pierīgu un citām ES valstīm),
- citi attīstības centri (izņemot Rīgas metropoli) pakāpeniski zaudē iedzīvotājus

Otrais: ilgtspēja:

- Globālā – saglabājam dabu
- Nacionālā – saglabā tautu
- Vietējā – saglabā teritoriālo kopienu

Cik mums izmaksā depopulācija?

Eiropas kopējam tirgum mēs piegādājam
cilvēkkapitālu – (dārgākā daļa – 25-30 gadu
vecumā ar ES atzītu augstāko izglītību)

Ja viena emigranta pievienotā vērtība būtu 1
miljons Euro, tad 20 tūkstoši gadā nozīmē
atbalstu citu valstu ekonomikai 20 miljardu
Euro/gadā

Kurš kuru atbalsta?

Bērns laukos vai mazpilsētā piedzimst, tiek audzināts un skolots, tiek atbalstītas viņa mācības augstskolā (25 gadu vecumā ir radīts cilvēkkapitāls) 1 miljona vērtībā

25 gadu vecumā viņš emigrē uz Pierīgu (vai ārzemēm)

Diagnoze Latvijas ekonomikai - vienpusība

Mums nav dominējošu vienpusīgu resursu, kas varētu ilgtspējīgi nodrošināt attīstību, visi valsts, vai reģiona, vai pašvaldības, vai novada pilsētas un novada pagasta iedzīvotāji nevar orientēties uz vienpusīgu ekonomiku: nevar efektīvi laukos nodarboties ar lauksaimniecību vai pilsētā – ar rūpniecību.

Ekonomikas dažādošanu nevarēs sasniegt ar robežu grozīšanu un administrācijas centralizāciju

Daudz lielāka ietekme būtu:

- Vīzu režīma vienkāršošanai ar Pleskavas apgabalu
- Plakanu nodokļu ieviešanai, atsakoties no nodokļu atvieglojumiem un samazinot likmes
- Ātrgaitas autoceļu būvēšanai un to pieejamības nodrošināšanai
- Efektīvu mazu skolu modeļa izstrādāšanai un ieviešanai (pedagogu motivācija, pieprasījuma-piedāvājuma respektēšana, skolēnu iesaistīšana, e-mācību īstenošanai)

Mīti, kurus izmanto ATR:

1. Pašvaldības Latvijā esot pārāk mazas

Pēc vidējā iedzīvotāju skata Latvijas pašvaldības ir vidējas gan ES, gan OECD mērogā (mazākas vietējās pašvaldības ir Čehijā, Slovākijā, Francijā, Ungārijā, Austrijā, Igaunijā, Polijā, Spānijā, Vācijā, Itālijā u.c. valstīs)

Pēc vidējās teritorijas Latvijas pašvaldības ir vēl daudz augstāk, ņemot vērā zemo iedzīvotāju blīvumu

Mīti, kurus izmanto ATR:

2. Pašvaldības Latvijā esot pārfinansētas

Latvijas pašvaldību ienākumus jāsalīdzina ar subnacionālo pašvaldību ienākumiem, jo 2009.gada reformā reģionālo pašvaldību funkcijas un finanses tika nodotas vietējām pašvaldībām

ES pēc ienākumiem pret publiskā kopbudžeta ienākumiem Latvijas pašvaldības ir 9 vietā,

OECD pēc ienākumiem pret publiskā kopbudžeta ienākumiem Latvijas pašvaldības ir 40 vietā

Mīti, kurus izmanto ATR:

3. Mazā pašvaldībā esot lielākas administratīvās izmaksas
Teritorijā ar mazu iedzīvotāju blīvumu ģenerālisti ir efektīvāki, nekā speciālisti
Tieši tāpēc valsts deleģē pašvaldībām veikt pakalpojumus valsts vārdā
klasifikācija atbilstoši funkcionālajām kategorijām mākslīgi pārnes izdevumus no nozarēm uz Vispārējo vadību (ģenerālistu darbības iekļauj administratīvajos pakalpojumos)

Mīti, kurus izmanto ATR:

4. Mazā pašvaldība nepratīšot īstenot projektus

Latvija lauku attīstību īsteno kā lauksaimniecības
attīstību + vides aizsardzību

ES struktūrfondi ir orientēti uz pilsētvidi un uz nozarēm

MK noteikumi ierobežo daudzu programmu
pieejamību mazajām pašvaldībām

Efektīvi un aktīvi darbinieki ir sastopami gan mazās,
gan lielās pašvaldībās

Mīti, kurus izmanto ATR:

5. Likvidējot iestādi, klients došoties uz jauno novada centru

Skolu izvēlas vecāki, MK noteikumi ierobežo pašvaldības skolu iespējas konkurēt, motivējot skolotājus

Nepietiek izremontēt jauno skolu un aizvērt veco:

- Jāmotivē skolotājus atslēgas priekšmetos, lai būtu pamats salīdzinošām izvēlētās skolas priekšrocībām
- Jāorganizē mārketinga kampaņu, lai vecāki izvēlētos novada skolu

Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas Latvija 2030 telpiskā perspektīva

- Teritorijas ar atšķirīgu sociāli ekonomisko perspektīvu:
  - Attīstības centri (NAP2020, potenciāli – tiek ievēroti ATR nākamajā kārtā)
  - Pierobeža, lauksaimniecības un mežsaimniecības teritorijas, dabas aizsardzības un kultūrvides teritorijas, piejūras teritorijas, teritorijas ap maģistrālajiem autoceļiem u.c. – tiek ignorētas)

Novadu izveidošanas kritēriji

Izvēle:

Lai veicinātu **centralizāciju** – kritērijiem jābūt vienveidīgiem

Lai veicinātu **attīstību** (visām Latvijas telpiskās perspektīvas sastāvdaļām) – kritērijiem jābūt atšķirīgiem, atkarībā no teritorijā dominējošā sociāli ekonomiskā modeļa

Centra esamība / neesamība

Centrs mēdz būt «ārzemēs», šo risina reģionālo pašvaldību izveidošana

Tendence apgūt «ārpilsētu» raksturīga gandrīz visiem oficiālajiem attīstības centriem

Dzīves kvalitāte labāka piepilsētā?

Lai centros sniegtu pakalpojumus, vajag ceļus

Minimālais iedzīvotāju skaits

Cik iedzīvotāju vajadzīgs, lai nodrošinātu kvalitatīvu vidusskolu?

Dažāda rakstura teritorijām jāmeklē atšķirīgu atbildi

Tas atkarīgs no:

- Priekšmetu sadrumstalotības pakāpes
- Izvēles priekšmetu pieejamības organizācijas
- Izcilu skolotāju motivācijas iespējām

Funkciju reforma un reģioni

Ja kādreiz nolemsim līdzsvarot reģionu attīstību,
tad vajadzēs izveidot tieši vēlētas reģionu
pašvaldības

Ja grasāmies kaut ko centralizēt vai
decentralizēt, jāizvērtē reģionāla mēroga
funkcijas

Lauku attīstības iespēja

Ja Latvija to izvēlētos, no ES fondiem varētu atbalstīt lauku attīstību:

- Pamatpakalpojumi
- Maza mēroga infrastruktūra
- Platjoslas infrastruktūra
- Atpūtas un tūrisma infrastruktūra
- Kultūras un dabas mantojuma saglabāšana u.c.

ATR juridiskās problēmas:

1. Ministru kabineta iekārtas likuma pārkāpšana

- Likumprojekts bija domāts procedūru neievērošanai
- Saeima likumprojektu noraidīja un izvēlējās lēmumu, paātrināta reforma turpmāk ir atkarīga no komisijas iniciatīvām

ATR juridiskās problēmas:

2. Vietējais referendums vai aptauja

- Hartas 4.pants paredz konsultācijas ar pašvaldībām (konsultācijas statuss)
- Hartas 5.pants pieprasa izmantot vietējos referendumus (kur tas likumā paredzēts)
- Likums «Par pašvaldībām» paredz referendumus (tie Latvijā ir leģitīmi, ja tiek uzdots leģitīms jautājums)
- Nepieciešama pašvaldības iniciatīva

ATR juridiskās problēmas:

3. Reformu pavadošie likumi

Draudi: Jauns likums par pašvaldībām

- Deklarācijā solīta centralizācija un koncentrācija

Draudi: Jauns likums par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu

- Nivelēšanas tendence, arvien vājāka atgriezeniskā saite starp vietējo ekonomiku un pašvaldības ienākumiem
- Nodokļu reformas turpināšana

Vai reforma kļūs par brīvprātīgas deportācijas veicinātāju?

Morāla izvēle:

To, ko nepaveica svešas varas, varam panākt
pašu spēkiem

Paldies par uzmanību!